

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 30

Fylke:

Tilleggsspørsmålnr.

Herad:

Emne: Folkemedisin

Bygdelag:

Oppskr. av:

Gard:

(adresse):

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

I Husråd-Kjerringråd.

Dele er eit emne som eg har lite røynsle i, so det vert vel lite eg kan svare på. Men eit av mine tingar eg av det far fortalde etter si bestemor Johanna Spjeltnes f. 1807 og d. omkr. 1885. So skickte ho eit godt bryg og var finst til å fortelja.

1 Dele kan eg ikkje svare på

2 Lovittsame sjukdomar vert kalla for "rot" og det var den felaeste sjukdom i min kinde barneidag og då dei smok sovne sjukdomar stod heilt hjelpelause.

Den røta som all heit vert mytta var å bruma brisk (brakje) i støvne. Både før og etter i eit jarrett. Det gav ei friskheit og då einlog tart og er mytta til å gjera rime brukjoral med, sette

15716

dei dette i samband med at
eine og einber hadde ei rannsøande
kraft. Derfor hev dei på våre kantar
opå nytta einbera å bygga på
i slike høve.

Om dei hev nytta mostkåse eller kamfer
kjemper og ikkje tis.

3

Ja. Mot svullar vart nytta, lekjeblad
det er blada av grobladkjempe og
kalla rottrompe, uks på hesttrappa
linn o. l. Denne hadde ei viss god
evne til å halda svullen rein og
trekka ut. (Dermed vart blada nytta friske)

Mot folkjålles sjukdomar var
nytkje nytta byllebe. Her på
garden hev vore bylle i uminne-
lege tid. Det hing sikkert saman
med at garden har høyst kyrkje
tis, og prestane har hatt kjempestap
til lekkekrafta i denne plantan.
Vart turka og oplybart til å koka
te av.

Til sår som ikkje vilde gro, som
cirkinn var nytta som eit sikkert
middel: 1/2 del talg og 1/2 del harpiks
omsetta saman til salve.

Ola Hünduin, død omkr. 1900
hadde eit opre sår på leggen i
mange år, som vart lett av
denne salven.

Prov omme kullif Spjeldun, som
kjande i Sandnessjøen vart
som likem gult, og vart lett av denne
salven av same grunne.

3/

Hälsök - Kjerringrød, Frank.

Her er diverse mange planter som her
være nyttige. Som nu er gjengne i gløymen
men noke går ut og her her være
nyttig friske rotblad av "rivbjälla"
dei vært lagt direkte på såret.

if Det var alle lullet på større gardar
dei hadde disse ingrediensane, eller
byå disse "Kløke Konom"

Her på garden bødde ei Kari
kring 1750 år som samla urter
og spådde med diverse stinnar i
døtt. Her kom fætt langveis frå
og søkte utjødum byå henne.

Ein annan kom sine frå
Løgn med døtt ei. Når dei spurde
om han minste det vilde hjelpe
ovra han berre: "Når vandra er
so stor, so lyt ein Tanden finne
noke på." Løgn fortel ikkje nist
om døttene kom seg eller ikkje.

Kolledøttene lit denne Kari, som
for lit Bergen, bar med seg berdomen
~~med seg~~ frå mora, og ho vært
nyttige nytta der. Løvis vært ein
mann ute på Mangstad i Lindsa,
Killey O. Mangstad (døt omkr. 1920)
lett av eit eller anna av henne.
Han var ein rik handelsmann
og hadde vor byå flere legar, istau
at det hadde hjelpt. For dette, at ho
hadde gjort han frisk, fætt kom
alltid ein bit laks for året av han

15716

6) Kvað kjemur eg ikkje til hvar dei bruket
men tjera derimot er og har vore
mykje. T seinare tid hurt på sær
på kulta inn sümarnu for flüga

12) Mor, Angima K. Lie, Voss, fikk etter
sin far Knut N. Lie, död 1902,
eit elektrisk aparat ont gift.
Det var ein kasse ca (15 x 15 x 4) cm³
stor der innvaden var festmontert
inne i. Eg kan hugsa der fylgde
med 2 kuller å halda i (i for kvar
hand, 1 plankiva på ei metalstang
til å føra over det vunde skallet
og ikkje rettare eg hugsar inn
metalborste, sonleg til same bruk.
Når ein snudde på ei snur
gav det elektr. ström i dei
ynse aparatet. No er aparatet
åyddelegt, det var vist eg sjelv
som gjorde det i barnedra.

13) Det kjemur eg ikkje, vanleg var vel
at dei fikk det mündtleg eller av
leid rågnste, så både skrive og
leserhüsten var so som so i
olmesta for berre 100 år sidan.

II Bygdelaekjarane

Delte kjemur eg diverse or life til
men vis so godt og kan sovara
på dei ein skilde punkt.

35) Varmt vatn vart mykje mot blod-
forgiftnig. Den sjuke skulde f.eks.
halda den vunde handa i vatnet

15716

Framhald II Bygdellkjærne

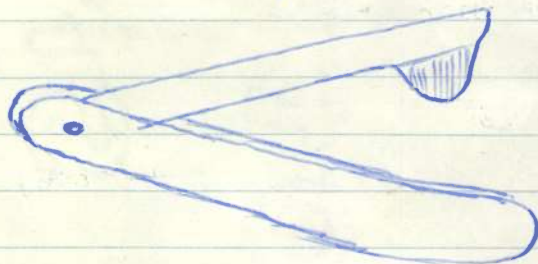
Far gav dette råd til sin søn
på Kvalvågsvik, i Lindsås. Han kom
for å låne båt til Lygra. Da låg
svammen i høy feber av blodforg.
og doktoren var langt innad. Han
ordra kona til å gjera som er krime
over. So for han til Lygra. Dagen
etter kom han att med båt, og
da var svammen ferd bedring!

37 Digabalsam var medisin som
bruyde til i medisinshapet mot
forkjølelse.

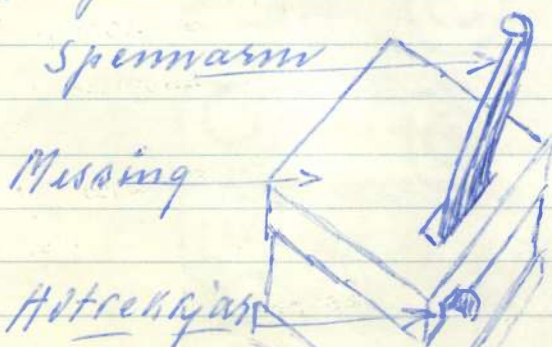
42 ja.

43 Til åreløping vil eg ikke, men til
"å fa blod" med nytta dei "bitt"
dette künde vera, enkel bitt" og
"mangebitt".

Enkeltbitten såg slik ut:

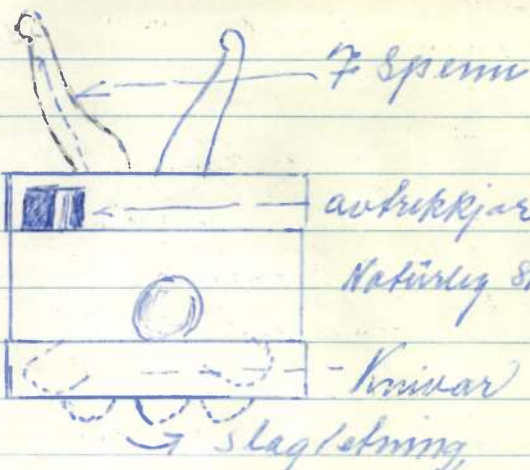
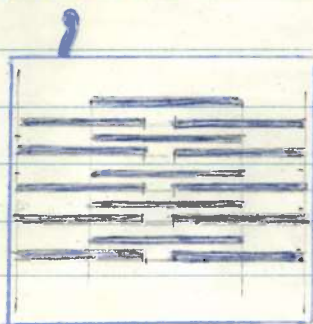

"Mangebitten":

15716

undersida:

Her er 16 knivar og nogg sovis 16
brakk som er 3 cm djup og 1 cm lange
Kvar. Dei er befring med enkelt
bilden. No kunne dei slå alle
brakki i ein gong.

Når dei mykta enkeltbilden gjorde
dei det på denne måten:

Bilden held blodtårer i handi,
medan han med fingren sprekk
burti der han skilde ka blod, so bygg
han med bilden med å sprekk til
han med fingren, og so med fingren
på hira, uregelmessig. Dermed kunne
dei ikkje sjå når han bygg eller sprekk.

Teller dette vart so kappane sette
på. Kappane var av epke spissne av
kuborn og såg slik ut:

Naturlig storleik

Desse Kappane måtte setjast yver
bygg, og dei kunde verta mangje i
ein gong.

For at dei skulde dra ut blodet, måtte
dei suga ut lufta i det Kappane vart
pressa mot hira, so dytta dei inn

Franskald II Bygdelokjaram

17)

litte Kjølleke, som dei legg på, i
foppeløst på biltet. Då stod Koppene
fart og vakummen i Koppene drog
so det "vonde blodet" opp i Koppene.

So var det å unna til Koppene for
til å losna. Etter ei tid kjende
blottakarn på Koppene. Når dei
var lause vort, tok han sine ar
på den svæten ut han drog dem
oppover i det han smidde Koppene
so ikkje blodet skulde sulke galact
og sto det oppi iin Kopp.

Att desse blottakarn var prat-
same og morsome kan fylgjande
og a nemmast her:

Ein blottakar var bodvendt til
ei gammel gjentle. Då han kom
og skulde ta blod, spørde han
om han skulde bruke Konebiltet
eller gjentebiltet. Gjentle kente
seg om eit bil, omu so sa ho:
"Å for sikkerhitts skuld kan
du bruke Konebiltet."

Om ein, kanskje det var same
karn, var det ein som sa: "Han
fer og legg, san, hoy og egg san,
vündt om rena og oppi deira
rygg san."

spes
Ettersom om fastalde, ho var frå Voss,
og bestemte dytta mykje iglar, kunne
dei få kjøpa dei på apotheket, og dei
kunne få låna dei av andre som
hadde. Det var mykje arbeid med
å få dei reinka for blodet eller bruktet.

8/

46

Vist ikke.

For lumbret var angitt til lumbret i gjerdet
 der messingfilspenn eller at for
 var spjelt. Messingfilspenn samla
 seg til ein ring kring lumbretet.

C. Sakjelaker

Vist ikke nok om dette

Knut Spjeldnes f. 17-02
 Lindås

8.

15716